

Anna Wojszel

Szkoła Podstawowa nr 1 w Różanymstoku
przy SOW w Różanymstoku
Fundacja Sieć Pedagogiki Cyrku

<https://doi.org.10.26881/ae.2020.17.05>

Pedagogika cyrku jako metoda pracy z uczniem niedostosowanym społecznie

Wstęp

Prezentowany artykuł jest próbą podsumowania innowacyjnego programu pracy metodą pedagogiki cyrku z uczniami niedostosowanymi społecznie oraz zaburzeniami zachowania i emocji, realizowanego przez autorkę od dziesięciu lat w Szkole Podstawowej nr 1 w Różanymstoku. Placówka wchodzi w skład Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego im. św. Jana Bosko w Różanymstoku i jest przeznaczona dla uczniów niedostosowanych społecznie. Jej struktura obejmuje klasy V–VIII. Przyjmowani są do niej chłopcy, wobec których właściwy sąd rodzinny do spraw nieletnich orzekł zastosowanie środka wychowawczego w postaci umieszczenia w placówce resocjalizacyjnej.

Specyficzne problemy w nauce występujące u uczniów niedostosowanych społecznie

Uczniowie niedostosowani społecznie oraz z zaburzeniami zachowania i emocji mają specyficzne problemy w nauce, które negatywnie wpływają na realizację obowiązku szkolnego. Tego rodzaju wychowankowie mają ograniczoną sprawność intelektualną z powodu licznych deficytów poznawczych, związanych między innymi z niesystematyczną realizacją obowiązku szkolnego oraz brakiem stymulacji poznawczej w środowisku rodzinnym (Siemionow 2016). Uczniowie z tej grupy są często niestabilni emocjonalnie, na co nie mają wpływu, w związku z tym nie zawsze

są w stanie realizować treści edukacyjne w tradycyjnej formie. Wśród symptomów zaburzeń w zachowaniu szczególnie ograniczające efektywną naukę szkolną są deficyty uwagi i współwystępująca z nimi hiperaktywność (Urban 2008). Jeżeli uczeń jest zdenerwowany czy negatywnie pobudzony, nie jest w stanie niczego się nauczyć (Roth 2011).

Za kolejne symptomy nieprzystosowania uznaje się notoryczne kłamstwa, zaburzenia koncentracji uwagi, konflikty z nauczycielami i uczniami, lenistwo szkolne, nieprzestrzeganie zarządzeń i przepisów szkoły, werbalną agresję oraz lękliwość (Pytka 2005). W teoriach organicznych zaburzenia zachowania są łączone z dysfunkcją centralnego systemu nerwowego, mają pierwotne źródło w dziedziczności i środowisku. Teorie dysfunkcji neurologicznych są poparte badaniami wskazującymi, że przyczyną patologicznych zachowań mogą być poważne uszkodzenia neurologiczne. Niektóre dzieci z uszkodzeniami OUN są bardziej podatne na negatywne działanie czynników środowiskowych. Zauważono, że istnieją przypadki niewyjaśnionych problemów między innymi w zakresie uczenia się. Określono je jako „syndrom neurologiczny” obejmujący hiperaktywność, deficyty uwagi, zaburzenia percepcji, słabą koordynację motoryczną, niestabilność emocjonalną czy impulsywność, u którego podstaw nie znajduje się neurologicznych uszkodzeń (Urban 2008). Angielski psycholog David H. Stott określił, że cechą charakterystyczną dziecka niedostosowanego społecznie jest brak sukcesów będących głównym motorem działania, któremu towarzyszy złe samopoczucie wyrażające się tym, że czuje się ono nieszczęśliwe (Urban 2008).

Pedagogika cyrku jako metoda twórczej resocjalizacji

Aby pomóc w realizacji potrzeb edukacyjnych, stworzono program pracy indywidualnej i grupowej na podstawie koncepcji twórczej resocjalizacji autorstwa prof. Marka Konopczyńskiego. Jest to kreatywna działalność resocjalizacyjna prowadzona za pomocą opracowanych metod kulturotechnicznych i metod wspomagających (Konopczyński 2014). Poprzez wychowawcze stymulowanie rozwoju struktur poznawczych i twórczych nieprzystosowanej młodzieży wyposaża się ją w nowe indywidualne i społeczne kompetencje, co wpływa na przemianę jej tożsamości indywidualnej i społecznej. Twórcza resocjalizacja ma po pierwsze reorganizować skrypty poznawcze i atrybucje młodych osób nieprzystosowanych społecznie, po drugie wyposażać wychowanków w nowe kompetencje i umiejętności społeczne. Ma to na celu wyuczenie innych sposobów rozwiązywania własnych sytuacji problemowych. Efektem finalnym ma być wykreowanie nowej tożsamości (Konopczyński 2008). Inspiracją i podłożem tych procesów mogą być metodycznie zorganizowane oddziaływania cyrkowe.

Pedagogika cyrku łączy cele i treści wychowawcze z nauką wykonywania cyrkowych aktywności ruchowych i rozwojem artystycznych umiejętności (Kiphard

1997). Jest to metoda, która intensywnie wpływa na pracę mózgu, a co za tym idzie – na zdolność uczenia się. Pedagogika cyrku może być dla nauczyciela skuteczną metodą osiągania celów nie tylko wychowawczych, ale także dydaktycznych, pomaga bowiem zarówno w nabywaniu umiejętności psychospołecznych, jak i tych potrzebnych w uczeniu się. Doskonale sprawdza się w codziennej pracy szkolnej (Kędzior-Niczypruk 2012). Ogromnym walorem pedagogiki cyrku jest bogactwo jej form i technik. Zupełnie inne umiejętności są kształcone w kontakcie z różnorodnymi rekwizytami cyrkowymi. Używając przedmiotów służących do nauki manipulacji – poi, kijów, wachlarzy – rozwija się widzenie peryferyjne, poczucie rytmu, refleks, koordynację wzrokowo-ruchową, ćwiczenie dużych i małych partii mięśni. Na monocyklu i taśmie do chodzenia trenuje się balans, siłę, poprawiamy zdolność utrzymywania równowagi i właściwej postawy ciała. Aby we wszystkim, co robimy, osiągnąć maksymalną wydajność i efektywność, ważna jest umiejętność skutecznego i szybkiego przetwarzania informacji z obu półkul mózgowych. Jest to możliwe wtedy, kiedy są używane jednocześnie. Żonglowanie oraz inne umiejętności cyrkowe w jednakowym stopniu angażują obie strony ciała, równomiernie uaktywniając półkule, rozwijając widzenie obwodowe oraz zmysł kinestetyczny. W pełni rozwija się wtedy spoidło wielkie mózgu, które dyryguje procesami pomiędzy obydwoma półkulami, umożliwiając łączenie przepływających informacji (Urban, Fortuna 2012). Nie można zapomnieć o tym, że aktywności cyrkowe są zachowaniem społecznym, łączącym ludzi, otwierającym na dzielenie się swoją pasją oraz wspólne jej przeżywanie. Akt i proces tworzenia, a potem występowania jest niewątpliwie ciekawą drogą do odczuwania emocji, które pozwalają człowiekowi na rozwój i doświadczanie wyjątkowych przeżyć estetycznych. Dzięki doświadczeniu i obserwacji samego siebie podczas nauki żonglerki możemy zaobserwować między innymi, że dobrze jest podzielić materiał do opanowania na małe partie, zacząć od podrzucania jednej piłki i stopniowo dokładać kolejne, że potrzebujemy czasu, wytrwałości, pokonując często frustrację i zniechęcenie. Obserwując siebie w procesie zdobywania umiejętności kuglarskich, stajemy się ekspertami w zakresie psychologii uczenia się. Doświadczenia te możemy wykorzystać do nauki innych czynności, języków czy pogłębiania wiedzy w najróżniejszych dziedzinach.

W polskiej literaturze naukowej od kilkunastu lat pojawiają się publikacje dotyczące pedagogiki cyrku. Jej ideę na gruncie polskim zainicjowała w połowie lat dziewięćdziesiątych Maria Nowicka. Dzięki jej działaniom przygotowani otrzymali pierwsi pedagodzy cyrku w Polsce (Kalinowska, Urban 2017). Ponad dwadzieścia lat temu w Polsce powstało Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów Klanza, które stosuje i promuje pedagogikę cyrku jako atrakcyjną metodę kształcenia (Kędzior-Niczypruk 2012). Od 2019 roku w Polsce działa Fundacja Sieć Pedagogiki Cyrku, której ideą jest **szerzenie metod i wiedzy z zakresu pedagogiki cyrku, która w wielu miejscach kraju coraz częściej jest stosowana jako metoda wszechstronnego rozwoju człowieka na różnym etapie jego życia.**

Badania dotyczące resocjalizacji metodą pedagogiki cyrku w Polsce nie mają ugruntowanej pozycji – w przeciwieństwie do praktyki. Autorka artykułu jest prekursorką zastosowania w Polsce pedagogiki cyrku jako metody twórczej resocjalizacji. W socjoterapii stosowana jest z powodzeniem od wielu lat między innymi w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii (MOS) nr 6 w Warszawie oraz w MOS w Różanymstoku. Również na gruncie międzynarodowym pedagogika cyrku jest metodą chętnie wykorzystywaną do pracy z młodzieżą zagrożoną niedostosowaniem bądź wykluczeniem społecznym. W Berlinie od 26 lat w kilku dzielnicach miasta działa cyrk Cabuwazi, będący całorocznym projektem pracy opisywaną metodą z dziećmi, młodzieżą, dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem bądź wykluczonymi społecznie (Kalinowska, Urban 2017). Amerykańskie Centrum Jakości Programów Młodzieżowych, zajmujące się porównywaniem najlepszych w swojej klasie udowodnionych naukowo programów wspierających rozwój dzieci i młodzieży, przeprowadziło na zlecenie amerykańskiej Organizacji Cyrku Młodzieżowego badanie dotyczące wpływu zajęć metodą pedagogiki cyrku na zagrożoną młodzież. Badanie pod kierownictwem Davida P. Weikarta trwało dziewięć miesięcy i objęło osiem organizacji w jedenastu lokalizacjach Stanów Zjednoczonych wykorzystujących tę metodę. Opublikowane w 2017 roku wyniki wykazały imponujące rezultaty: młodzież objęta programami cyrku społecznego poczyniła znacznie większe postępy w rozwoju umiejętności społecznych i emocjonalnych niż poprzez uczestnictwo w innych programach (porównywano ich 250) rozwoju młodzieży (Smith *et al.* 2017).

Wyniki badań nad wpływem żonglowania na mózg i uczenie się

W literaturze przedmiotu opisano badania przekonujące o pozytywnym wpływie żonglowania na mózg i uczenie się. W 2004 roku Bogdan Draganski i kierowany przez niego zespół naukowców z Uniwersytetu w Regensburgu opublikowali wyniki żonglerskiego eksperymentu. Badani zostali podzieleni na dwie grupy: pierwsza miała opanować w ciągu trzech miesięcy umiejętność żonglowania trzema piłeczkami i utrzymania ich w powietrzu przez minutę. Osoby z drugiej grupy nie przechodziły treningu żonglerki. Dzięki zastosowaniu rezonansu magnetycznego oraz techniki umożliwiającej pomiar stopnia przyrostu tkanki mózgowej porównywano struktury mózgu osób z obydwu grup. Po trzech miesiącach od rozpoczęcia treningu analiza porównawcza ujawniła, że w mózgach osób żonglujących nastąpił przyrost substancji szarej w okolicach tylnej kory ciemieniowej oraz obustronny przyrost w okolicach środkowo-skroniowych (Urban, Fortuna 2012). Kolejne badania wskazują, że czynności fizyczne wymagające aktywności mięśni, a w szczególności ruchy skoordynowane, stymulują wytwarzanie neurotrofin, czyli naturalnych substancji stymulujących wzrost komórek nerwowych i połączeń neuronalnych w mózgu (Urban 2012). Do podobnych wniosków skłaniają badania przeprowadzone przez

amerykańskiego specjalistę od wychowania fizycznego Carole Smitha, wskazując, że ćwiczenie żonglowania, dzięki związanej z nim poprawie koordynacji wzrokowo-ruchowej usprawnia umiejętność pisania i czytania (Kalinowska, Urban 2017). Ucząc się złożonych sekwencji ruchów potrzebnych do żonglerki, uczniowie mimowolnie zdobywają wiedzę na temat swojego ciała. Żonglowanie wspomaga ćwiczenie koncentracji uwagi, skupiania jej na istotnych elementach przy jednoczesnym ignorowaniu sygnałów o mniejszej wadze (Szurawski 2004). Dowiedziono, że pomaga ono dzieciom z ADHD w skupieniu się na treściach przekazywanych podczas lekcji, wzmacnia uwagę, urozmaica formę prezentacji treści, zmniejsza monotonię i zmęczenie dłuższą pracą umysłową. Również w przypadku problemu dysleksji żonglerka przynosi wspaniałe rezultaty. Pionierskie badania na ten temat przeprowadzili terapeuci z Kenilworth Dyslexia Center w 2001 roku. U dzieci ze zdiagnozowaną dysleksją zaproszonych do udziału w ćwiczeniach i testach koordynacji wzrokowo-ruchowej polepszyły się wyniki w nauce przy jednoczesnym wzroście ich poczucia własnej wartości (Urban, Fortuna 2012). Systematyczne trenowanie żonglowania rozwija mózg i zdolność koncentracji, a także skutecznie redukuje stres. Wprowadza w stan tzw. zrelaksowanej koncentracji, podczas której umysł i ciało są jednocześnie aktywne i spokojne (Szurawski 2004). Japońscy naukowcy z Kagoshima University opublikowali w 2007 roku wyniki badań potwierdzające, że żonglowanie jest efektywnym wsparciem terapii zaburzeń lękowych (Urban, Fortuna 2012).

Opis programu

Omawiany program autorka artykułu realizuje od dziesięciu lat. W tym czasie analizowano jego skuteczność, a także ustalano zmienne, które wpływają na jego efektywność. Sprawdzano to za pomocą badań w działaniu, czyli strategii badań społecznych prowadzonych w celu rozwiązania problemów danego środowiska. W tego typu badaniach kompetencje społeczne łączą się z wiedzą, energią i zaangażowaniem badacza-praktyka. Grupa podczas wspólnej pracy gromadzi dane i określa wyłaniające się strategie działania. Po wprowadzeniu ich w życie następuje ocena ich efektywności (Greenwood 2012). Wstępne założenia programu były weryfikowane poprzez doświadczenia w pracy z kolejnymi grupami podopiecznych.

Cele i zadania programu

Jako cel główny określono **poprawienie jakości i efektywności uczenia się** uczniów z niedostosowaniem społecznym oraz zaburzeniami zachowania. Cele szczegółowe oraz wskaźniki zmian zamieszczono w tabeli 1.

Tabela 1. Cele szczegółowe oraz wskaźniki zmian omawianego programu

	Cele szczegółowe	Wskaźniki zmian
1	Rozwój i usprawnianie koordynacji wzrokowo-ruchowej niezbędnej do nauki czytania, pisania, ćwiczeń fizycznych	Szybsze tempo czytania, pisania lepszą koordynacją podczas zajęć wychowania fizycznego oraz różnych aktywności sportowych
2	Poprawa wyników w nauce	Lepsze stopnie w szkole
3	Rozwijanie spostrzegawczości, uwagi, zapamiętywania; większa koncentracja	Umiejętność skupiania uwagi, szybsze tempo nauki wzorów, słówek, tabliczki mnożenia
4	Rozwój w zakresie sfery fizycznej – prawidłowa postawa ciała, kondycja, rozwój mięśni, wzrost siły i refleksu	Widoczna poprawa postawy ciała, zręczności, lepsza kondycja fizyczna (jest w stanie dłużej trenować), sukcesy sportowe m.in. na zajęciach wychowania fizycznego
5	Redukcja stresu, zmniejszenie napięcia – zonglerka jako gotowe narzędzie do obniżania napięcia emocjonalnego	Większa kontrola emocji, wychowankowie są spokojniejsi, mniej zachowań agresywnych
6	Wzmacnianie poczucia własnej wartości, poczucie bycia pozytywnym „sprawcą”	Zmiana sądów poznawczych na swój temat, zdjęcie stygmatu „ja – dewiant”
7	Zwiększenie kreatywności i twórczości	Tworzenie i doskonalenie etiud i kreacji scenicznych, choreografii; organizacja różnorodnych imprez i wypełnianie zadań z tym związanych
8	Większe kompetencje społeczne	Umiejętność prowadzenie warsztatów kuglarskich i zajęć metodą pedagogiki cyrku dla różnych grup, pokazy cyrkowe
9	Wzrost altruizmu, empatii – wolontariat	Zaangażowanie w niesienie bezinteresownej pomocy potrzebującym
10	Zdobycie pasji, wywołanie zaciekawienia	Chętne uczestnictwo w warsztatach cyrkowych oraz trenowanie w wolnym czasie we własnym zakresie bądź z kolegami
11	Integracja grupy	Widoczne pozytywne relacje w grupie, poczucie bezpieczeństwa, akceptacji, chęć wspólnych działań i spotkań

Źródło: opracowanie własne.

Praktyczny wymiar programu

Program jest realizowany w miesiącach nauki szkolnej od września do czerwca. Wychowankowie nim objęci regularnie uczestniczą w zajęciach cyrkowych w szkole, podczas których doskonalą umiejętności związane z interesującymi ich rekwizytami oraz zdobywają kompetencje niezbędne dla pełnienia funkcji animatora. Po okresie obserwacyjnym (2–4 tygodnie) tworzona jest diagnoza potencjałów danego wychowanka mająca na celu jego możliwie największy rozwój. W ramach

programu chłopcy wyjeżdżają na pokazy, konkursy, szkolenia, gdzie prezentują swój program artystyczny bądź prowadzą warsztaty kuglarskie. Zajęcia cyrkowe w szkole odbywają się codziennie przez minimum dwie godziny od poniedziałku do piątku. Uczniowie, którzy z powodu uczestnictwa w zajęciach nie są obecni na lekcjach, muszą zaliczyć materiał indywidualnie i uzgodnić z nauczycielem odpowiednią formę.

Warsztaty zawierają osiem bloków tematycznych, które są dobierane indywidualnie do potrzeb i zainteresowań uczniów:

1. Żonglerka (piłki, maczugi, obręcze) – nauka żonglowania rekwizytami (od jednego do pięciu), zapoznanie się z technikami rzutów żonglerskich. Regularny trening żonglerki, poznawanie nowych sekwencji. Żonglerka indywidualna, w parach w grupie – tak zwany passing.
2. Manipulacja: poi, kije, wachlarze – nauka różnych figur, w zależności od stopnia zaawansowania uczniów, taniec z rekwizytem, układanie własnych etiud scenicznych.
3. Ekwilibrystyka: monocykl – nauka jazdy do przodu i do tyłu, taśma slack line – nauka chodzenia po taśmie, rola bola – nauka balansowania. Wykonywanie różnych trików na wymienionych rekwizytach.
4. Akrobatyka – akrobalans, gimnastyka, piramidy akrobatyczne.
5. Budowanie programu artystycznego – praca nad etiudami i pokazami cyrkowymi – tworzenie (od koncepcji po realizację), próby i treningi do przedstawień, pokazów oraz doskonalące choreografię z danymi rekwizytami, bezpieczeństwo podczas pokazów.
6. Gry i zabawy cyrkowe – zabawy mające na celu integrację, odreagowanie napięć, wprowadzenie pozytywnej radosnej atmosfery, rozgrzewka poszczególnych partii mięśni, „rozgrzewka mózgu”, nauka animacji – konkretne umiejętności do prowadzenia warsztatów cyrkowych.
7. Cyrkowy wolontariat – wyjazdy, na których są prezentowane umiejętności cyrkowe w ramach imprez charytatywnych oraz prowadzenie warsztatów cyrkowych dla różnych grup (m.in. zajęcia dla dzieci z przedszkola w Różanymstoku).
8. Pokazy cyrkowe oraz taniec z ogniem.

Treść i forma warsztatów zależą od kilku czynników: preferencji wychowanków (zainteresowania poszczególnymi rekwizytami), ich stanu emocjonalnego, liczbą uczestników danych warsztatów, potrzebami wynikającymi z realizacji założonych w programie zadań – wolontariat, pokazy cyrkowe. W ramach programu odbywają się zajęcia w obrębie jednego bloku tematycznego, na przykład żonglerka bądź budowanie programu artystycznego, gdzie cały trening jest nastawiony na proces twórczy. W blokach dotyczących budowania programu artystycznego oraz regularnych pokazów cyrkowych i tańca z ogniem bierze udział najmniejsza grupa uczestników. Są to najbardziej zaangażowani wychowankowie, którzy mają aspiracje twórcze oraz chęć i motywację do ich realizacji. Tworzą oni grupę Cyrkplozja, która w ramach zajęć cyrkowych buduje program w konwencji cyrkowej (pokazy

fire show, cyrkowe bajki dla dzieci i młodzieży) prezentowany w różnych miejscach. Wymaga to dużej liczby prób, treningów, również w miarę potrzeb są to zajęcia popołudniowe (około cztery godziny w tygodniu). Wytworzenie wspólnego dzieła jest wspaniałą okazją do integracji i przeżycia artystycznej przygody, a także do wyrażenia swoich poglądów, przekonań w pozytywny sposób. Niezwykle ważne jest także omówienie zasad bezpieczeństwa podczas pokazów (m.in. fire show – warunki techniczne pokazu z ogniem, prezentacja sprzętu, dobór materiałów). Bardzo często treści z poszczególnych bloków (zwłaszcza 1–4 oraz 6) elastycznie się przenikają, przybierając formę „otwartych warsztatów cyrkowych”. Wychowankowie na takich warsztatach doskonalą komunikację interpersonalną, ucząc się nie tylko od instruktora, ale także od kolegów, z którymi wymieniają się umiejętnościami, inspirując i motywując się wzajemnie. Jest to świetna okazja do trenowania roli bycia nauczycielem cyrkowym oraz sprawdzenia się w niej przed prawdziwym prowadzeniem warsztatów dla dzieci i młodzieży spoza ośrodka. W bloku dotyczącym działań wolontariatu uczestniczą prawie wszyscy wychowankowie. W ramach programu między innymi prowadzą regularnie jako wolontariusze warsztaty metodą pedagogiki cyrku dla dzieci z przedszkola w Różanymstoku. Nigdy nie brakuje chętnych wychowanków na tego rodzaju działania, a także na inne inicjatywy, gdzie cyrk służy jako narzędzie do niesienia bezinteresownej pomocy. Zajęcia cyrkowe cieszą się popularnością, a wychowankowie błyskawicznie zdobywają umiejętności kuglarskie, przy czym ich motywacja nie słabnie. Ponad 90% uczniów naszej szkoły potrafi żonglować trzema piłkami.

Znaczenie programu dla funkcjonowania psychospołecznego wychowanków

Obserwacja pozytywnych zmian (analiza wskaźników) w zakresie rozwoju poznawczego, psychoruchowego, emocjonalnego i społecznego, jakie zachodzą w wychowankach uczestniczących w zajęciach cyrkowych, potwierdza skuteczność programu. Warsztaty zapewniają odprężenie i dobre samopoczucie. Dzięki doświadczaniu sukcesu oraz poznaniu swoich mocnych stron uczestnicy zajęć wzmacniają poczucie własnej wartości i rozwijają ekspresję ciała. Wychowankowie rozwijają i doskonalą kompetencje kluczowe: umiejętność uczenia się, komunikacji, efektywnej pracy w zespole oraz rozwiązywania problemów w twórczy sposób. Dowiedziono, że uczniowie biorący udział w zajęciach cyrkowych poprawiają swoje wyniki w nauce – co roku osoby z najwyższymi średnimi w szkole to ich regularni uczestnicy (analizowano wyniki w nauce – świadectwa szkolne). Jednocześnie można zauważyć u wychowanków obniżenie napięcia emocjonalnego, większą kontrolę emocji oraz wzrost poczucia pewności siebie. Zaobserwowano również wzrost sprawności,

siły i kondycji fizycznej oraz prawidłowej sylwetki ciała. Wychowankowie mają możliwość zaistnienia w innej niż dotychczas roli – między innymi jako artysta, wolontariusz czy instruktor cyrkowy, przez co kreują swoją alternatywną tożsamość.

Podsumowanie

Pedagogika cyrku jest metodą wyjątkową i unikalną. Przynosi ona korzyści wspólne wielu dziedzinom pedagogicznym czy artystycznym, a jednocześnie jest źródłem korzyści, których nie osiągniemy z pomocą żadnych metod pedagogicznych. Dotyczy to umiejętności cyrkowych oraz ich wpływu na rozwój i lepsze funkcjonowanie centralnego układu nerwowego. U ponad 95% naszych wychowanków jednym z powodów umieszczenia w MOS były problemy z nauką oraz brak realizacji obowiązków szkolnego. Zaniedbania szkolne, kontakt z substancjami psychoaktywnymi są przyczyną deficytów poznawczych i problemów z nauką. Bez wątpienia, najkorzystniejsza sytuacja to taka, w której uczniowie poddawani działaniom wychowawczym są w nie zaangażowani, posiadając wewnętrzną motywację i traktując dane działania jak pasję. Zajęcia cyrkowe pomagają w wyrównywaniu deficytów poznawczych, stwarzając przestrzeń do rozwoju kreatywności i twórczego myślenia. Jednocześnie pedagogika cyrku ma moc terapeutyczną – między innymi obniża poziom lęku, redukuje stres, jest przestrzenią, swoistym laboratorium do pracy z emocjami.

Literatura

- Greenwood D.J., 2012, *Action research, czyli o badaniach w działaniu* [w:] *Badania jakościowe*, t. 1: *Podejścia i teoria*, red. D. Jemieliński, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kalinowska M., Urban M., 2017, *Pedagogika cyrku w Polsce: obszary, cele, praktyki* [w:] *Cyrk w świecie widowisk*, red. Kondrasiuk G., Lublin: Warsztaty Kultury w Lublinie.
- Kędzior-Niczyporuk E., 2012, *O pedagogice fascynacji*, „Klanza. Pismo Pedagogów i Animatorów” nr 2.
- Konopczyński M., 2008, *Metody twórczej resocjalizacji. Teoria i praktyka wychowawcza*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Konopczyński M., 2014, *Pedagogika resocjalizacyjna. W stronę działań kreujących*, Kraków: Impuls.
- Pytka L., 2005, *Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia teoretyczne, diagnostyczne i metodyczne*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Roth G., 2011, *Bildung braucht Persönlichkeit. Wie lern gelingt*, Stuttgart: Klett-Cotta.
- Siemionow J., 2016, *Zmiana przekonań utrudniających adaptację społeczną u wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego*, Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Smith C., Roy L., Peck S., Macleod C., 2017, *Evaluation of Program Quality and Social and Emotional Learning in American Youth Circus Organization Social Circus Programs*,

- American Circus Educators Association, www.americancircuseducators.org/sel [dostęp: 8.04.2021].
- Szurawski M., 2004, *Pamięć. Trening interaktywny*, Łódź: Ravi.
- Urban B., 2008, *Zaburzenia w zachowaniu i niedostosowanie społeczne w świetle współczesnych wyników badań* [w:] *Resocjalizacja. Teoria i praktyka pedagogiczna*, t. 1., red. B. Urban, J.M. Stanik, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Urban M., 2012, *Dlaczego żonglowanie?*, „Klanza. Pismo Pedagogów i Animatorów” nr 2.
- Urban M., Fortuna P., 2012, *Pasja żonglowania*, Lublin: Towarzystwo Wydawnictw Naukowych Libropolis.
- Żylińska M., 2013, *Neurodydaktyka, Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Mikołaja Kopernika.

Streszczenie

Artykuł przedstawia innowacyjny, autorski program pracy metodą pedagogiki cyrku z uczniami niedostosowanymi społecznie oraz z zaburzeniami zachowania i emocji realizowany od 10 lat w Szkole Podstawowej nr 1 w Różanymstoku wchodzącej w skład Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego im. Św. Jana Bosko w Różanymstoku. W artykule poruszono teoretyczne podstawy pedagogiki cyrku oraz metody twórczej resocjalizacji (autorskiej metody prof. Marka Knopczyńskiego), będące filarem programu pracy indywidualnej i grupowej, mającym na celu pomoc w realizacji potrzeb edukacyjnych. Ponadto w artykule zaprezentowano edukacyjne, dydaktyczne, emocjonalne i poznawcze korzyści metody pedagogiki cyrku. Omówiono ramy i założenia programu, wskazano konkretne cele i wskaźniki zmian w funkcjonowaniu psychospołecznym grupy docelowej.

Słowa kluczowe

pedagogika cyrku, twórcza resocjalizacja, niedostosowanie społeczne

Summary

Circus pedagogy – a method of working with a socially maladjusted students

The article presents the original program, developed by the author, which utilizes the circus pedagogy in work with students who exhibit various levels of social maladjustments, behavioral and emotional disorders. It has been implemented by the author for 10 years in a Special Primary School no. 1 in Różanystok which is a host for boys in regard to whom a Family Court has ruled application of the educational measure in the form of placement in a corrective institution. In the beginning of the article the context and target group of the program is described and its various deficits explained, along with the description of symptoms and sources of the maladaptive behaviors. In the following chapter the theoretical basis of the program are addressed. First of them, the creative resocialization, is defined

as a creative resocializing activities based on designed cultural, technical and auxiliary methods. The assumptions and course of the therapy is outlined. The second method, circus pedagogy, constitutes the core of the program. It is defined as a combination of executing circus activities and artistic skills with pedagogical goals and contents. Further, the educational, didactic and cognitive benefits of the method are presented, followed by a description of various researches proving the effectiveness of the method. In the following chapter goals of the program are outlined, the main goal being increase in quality and effectivity of learning among the students with social maladjustments and behavioral disorders. The table containing particular goals and growth indicator follows. Furthermore, the framework and assumptions of the program are discussed. The 8 thematic blocks are presented. The content of the paper is concluded with the description of observed positive changes in psychosocial functioning of the target group.

Keywords

circus pedagogy, creative resocialization, social maladjustments